

El fill d'obrers que el terror roig convertí en requetè

No tots els catalans que es passaren al bàndol franquista durant la guerra eren burgesos. Josep Vinyet Estebanell (Tortellà, Garrotxa, 1920), un noi de família obrera, va incorporar-se a la zona nacional en veure com el terror roig es va apoderar del seu poble. Va fer-se requetè i va escriure un dietari que ara ha sortit a la llum.

En Josep Vinyet Estebanell se sentia orgullós del seu besavi Albert perquè va comandar els voluntaris liberals que van foragitar els estols carlins d'en Savalls que havien cremat el poble, Tortellà. Era la gran pàgina històrica del llinatge dels Estebanell, branca materna de la família, i formava part de les històries de la guerra carlina que li explicava l'avi Isidre durant les llargues vetllades d'hivern a l'escalfor de la llar.

Quan de petit sentia dir que els carlins havien cremat el poble i que el seu besavi els va combatre, desconeixia que, per raons de força major, acabaria adherint-se a la darrera guerra en la qual van participar els carlins, i al seu costat, la del 36-39.

El 20 de setembre de 1937, en Josep, amb tan sols disset anys, sense edat per a combatre, entrava a la zona franquista i s'afiliava al requetè català.

Durant tota la guerra, va portar un dietari i aquest dietari, escrit en català, ja fos a Logronyo, o a l'Aragó, i completat amb els seus records i reflexions, s'ha convertit en el testimoni d'una realitat no prou coneguda, la dels

catalans que es van passar de bàndol per culpa del terror roig, bàsicament, no per pertànyer a l'alta burgesia o a l'Església.

El llibre es titula *Diari de guerra d'un requetè català*, l'ha publicat Garsineu Edicions i va obtenir una menció

EL TEMPS

Carnet de requetè de Josep Vinyet Estebanell emès a Sant Sebastià el 20 de setembre de 1937. El jove músic es fa carlí a disset anys.

especial en el Premi Romà Planas i Miró de Memorials Populars.

Josep Vinyet i Estebanell, fill d'un treballador d'una fàbrica d'espardeñyes i germà del dependent d'una botiga d'espardeñyes de Vic, tenia setze anys i cinc mesos el 18 de juliol de 1936 i volia ser músic. La música ha-

via de ser la seva vida i el cristianisme més humanista, la seva formació moral i religiosa: era secretari a Tortellà de la Federació de Joves Cristians de Catalunya, FJC, els fejecistes.

Però la revolució obrera que va seguir a l'alçament va convertir aquesta família obrera en feixista per missaires, i ho van haver de pagar no tan sols amb la marginació, sinó també amb sang.

"Feixista? A sant de què!", anota en el capítol dedicat a recordar la seva vida a Tortellà durant els primers mesos de guerra.

La família ho va pagar amb la sang del seu oncle i padrí, que vivia amb ells. La llar era una casa modesta, rústega, senzilla. El cadàver de Josep Estebanell Ventura va ser descobert per un pagès el desembre del 36 al marge d'un revolt prop de Sallent, municipi de Santa Pau, a la carretera d'Olot a Girona. Treballava a la fàbrica d'espardeñyes de can Fontfreda, futurs inventors de la xiruca.

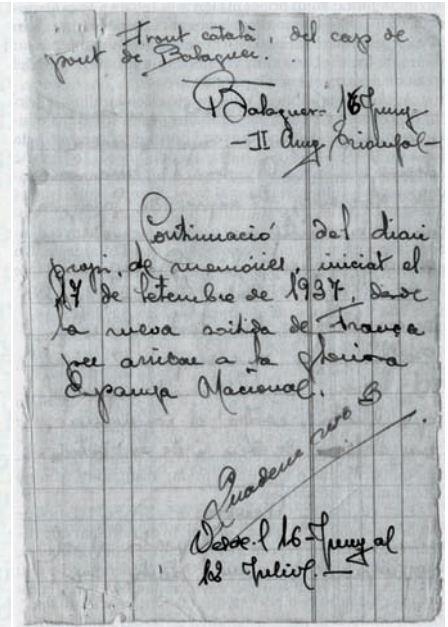
Però era també el sagristà i el campaner de l'església i això el convertia en feixista. No cal dir que ja havia estat convenientment assassinat el rector, mossèn Vicenç Pujol. S'havia jubilat feia poc i vivia a Canet de Mar. El van

localitzar i se'l van endur a Tortellà.

Abans de ser executat, en un revolt de Caixàs, camí de Figueres, van ensenyar-li com va quedar l'església parroquial de Santa Maria, cremada, i posteriorment desenrunada a la força pels cristians practicants del poble, entre els quals es trobava en Josep, i també el fabricant Lluís Fontfreda, que eren escarnits mentre ho feien. Un dia, un revolucionari de la broma va beure d'un porró davant d'ells, que estaven assedegats i sense poder beure, i els va dir,

"Ei!, gent! A la salut de les ànimes del purgatori!", abans d'anar-se'n sense passar-los el porró.

El pagès va enterrar el perillós campaner sense saber qui colgava. La notícia va arribar a la família, confidencialment, molts dies després, perduda l'esperança de localitzar-lo, decebut

Josep Vinyet, vestit de requetè, a l'entrada de l'Escola Pia de Logronyo, caserna dels requetès. Membres de l'orquestra del regiment de Josep Vinyet tocant el violí—durant la postguerra. Portada d'un dels quaderns de guerra de Josep Vinyet.

davant les persistents evasives de l'alcalde, que n'estava assabentat i no s'atrevia a dir-ho.

L'assassinat del padri d'en Josep es va produir just l'endemà que uns milicians del poble de Sant Joan les Fonts se l'endugessin en un cotxe, amb el consentiment i la complicitat del comitè revolucionari local —CNT-FAI, UGT i POUM— i la passivitat del batlle.

La New York Jazz. El 18 de juliol de 1936, Josep Vinyet Estebanell actuava a la festa major d'un poble de l'Empordà, amb la seva orquestra. L'orquestra era de Tortellà i no tenia pas un nom qualsevol. Es deia New York Jazz. La dirigia Amadeu Juanola, que havia estat el seu mestre de violí des dels set anys, mestratge que va completar amb estudis de grau superior amb el professor Joaquim Vila, de Girona, on es desplaçava setmanalment.

Tortellà és terra de músics, a més d'espardenyers i de culleraires, i la mú-

sica era un recurs secundari en l'economia de moltes famílies del poble.

El comitè de milicians que va implantar la revolució obrera a Tortellà va instal·lar-se a la rectoria. Des d'aquí va col·lectivitzar els petits tallers del fusteria, ferreteria i comerç, tots. Ells distribuïen la feina, i, naturalment, vivien com marquesos.

El violinista de la New York Jazz, sense poder anar de gira amb l'orquestra, els va anar a demanar feina. El president, en Joan Pujol de can Planes, la hi va denegar amb aquestes paraules: "Què véns a demanar, si tu ets un feixista i no tens dret a la vida?"

El revolucionari era membre destacat de l'escamot que en el cotxe que conduïa en Mateu Llansa, de ca la Tornera, cada dia de bon matí eixia de Tortellà per assassinar gent d'altres pobles. Per evitar que s'estovessin o els quedés mala consciència, els milicians evitaven fer sang entre els seus veïns.

Sense mitjans de subsistència, i perdors en la lluita de classes que acabaven de guanyar els anarquistes i comunistes de la CNT, la UGT i el POUM, en Josep i el seu germà Pere decideixen apuntar-se en una de les colles de veremadors que el setembre del 1937 van a recol·lectar raïms als vinyars del Rosselló. Hi arriba disposat a no tornar a Tortellà. El patró rossellonès, d'ideal catòlics, l'ajuda. En Pere, però, tornarà a Tortellà, per fer costat a la família.

Acabada la verema, estableix un primer contacte, a Perpinyà. És Albert Albert, oliaire de Figueres comerciant a Perpinyà, que ajuda els catalans que volen incorporar-se a la zona nacional. Calen permisos i els obté.

Amb tren, es trasllada des de Perpinyà fins a Hendaia. Hi arriba amb un amic de col·legi i d'infància, Joan Pararols Pujolar, Tinus, que també s'havia allistat a la colla de la verema.

Un requetè català i un propietari de Tortellà refugiat a Irun els avalen i es traslladen a Sant Sebastià. Al Kursaal, delegació de l'organització benèfica carlina "Frentes y Hospitales", s'afilien al requetè català. Hi troben molts coneguts exiliats de la zona roja, com el que fou mestre de tots dos, Ricard Camó. Durant dos dies són turistes i entenen que el refugi, ben allunyat del front, s'anomeni "San Sestabién".

Ben aviat s'adona que darrere de l'alçament hi ha més coses de les que pensava. Passejant per una albereda a tocar de la platja, uns agents policials uniformats que caminen darrere els criden. Els diuen que facin el favor de parlar en espanyol. El nostre jove Josep no ho acaba d'entendre, com es desprèn del que escriu: "L'autoritària advertència ens cau com una galleda d'aigua freda. Per què? Si la conversa és normal, íntima i privada en un lloc públic! Aleshores, vol dir això que ací hi ha orelles que escolten sempre? Que

Editat el diari de guerra que Josep Vinyet va escriure, en català, a la zona franquista

EL TEMPS

Josep Vinyet, dret al mig, amb altres soldats catalans, al País Valencià. És la postguerra.

tenen certa raó aquells que titllen el bàndol nacional de policíac”?

Evidentment, desconeixia totes les raons que havien motivat els militars ultres i falangistes a tombar la República, un règim que havia consentit l'autonomia catalana.

Sense edat per combatre, els dos amics entren a la banda de música que els requetès tenen a Logronyo. En Tinus toca excel·lentment la trompeta, i ell, el saxòfon, el violí i el clarinet. El col·legi de les Escoles Pies fa de caserna dels requetès. Vesteixen uniforme de soldat requetè, roba de color verd, boina vermella. Serveix el menjar el cuiner del col·legi, “un escolapi valencià que elabora uns guisats, paellers i menjars diversos d’alta escola culinària: exquisits”.

L’etapa “musical” de Logronyo abasta del 23 de setembre del 37 al 16 de maig del 38. Encara no s’ha fet un home i desconeix tots els replecs de la vida adulta. Pel carrer troba un individu que anuncia la venda de fundes de violí. N’hi feia falta una i cau en el parany, “com un albat”. Li demana que li n’ensenyi una i li treu... una capsa de preservatius.

El maig del 38, tot i ser encara menor d’edat, es fa voluntari per anar al front. Ho fa com a responsable d’una emissora de ràdio, al servei de diversos terços de requetè. El trobarem als fronts de Balaguer i del Pallars i, finalment, al de l’Ebre. Evita el combat: el seu germà, Pere, que també sobreviurà a la guerra, és a l’altra banda, de soldat

republicà de lleva. Els dies es viuen amb intensitat i temor a morir per les bales d’un fusell o una metralladora, o per l’esclat d’un obús. El dietari és una crònica detallada, emotiva, d’alt valor documental, dels sanguinaris combats.

Acabada la guerra ha de continuar a l’exèrcit fins al maig del 41. Amb el seu regiment es mou entre Alzira, Benissanó, Godella, Llíria, Sueca i Bétera. Hi sent el so esgarriós de la metralladora i fuselleria que a trenc d’alba indica l’horrorosa tragèdia: l’afusellament de presoners de guerra republicans. La seva actitud s’allunya de la doctrina que el règim i l’església propugnen. “Acabada la guerra –escriu– la pau no era pas a l’abast de tothom. Persistia l’extermini cruel i bàrbar de vides humanes. I això és difícil d’oblidar. Per més que ho vulguin emparar amb arguments de justícia. En quin món ens ha tocat viure... Déu meu!”

Reincorporat a la vida civil, es guanyarà la vida com a secretari de poble, primer a Tortellà i després a diferents ajuntaments de la Cerdanya. No deixarà del tot la música. Fundarà el Festival de Música de Llívia i el dirigirà durant vint-i-cinc anys.

Lluís Bonada

Trossos i mossos

Alfons Llorenç

Roc

Encara pels secs perfils gòtics de les muralles, les torres i els carrers s’escampen aromes de sàlvia, romaní, camamil·la, espígol, que han encatifat el temple. Encara una flaire molt agradable perfuma l’església i recorre la ciutat, puja al castell i baixa les costes. Encara la fragància de l’enramada de plantes medicinals i aromàtiques (ritu que feien ja els romans per tal de protegir-se de les perilloses estacions fredes que s’acosten) amb què la basílica ha acollit la festa de la Mare de Déu

d’Agost (emblema nacional del poble valencià, nascut a l’Europa del segle XIII, de la mà de Jaume I, beneït mesquites com a esglésies de Santa Maria, en plena floració assumpcionista) aromatitza Morella, quan s’acomia en les terres altes dels Ports amb rituals jocunds i jocs de totèmics bous, antics símbols de la vitalitat i la feracitat. Són les festes a sant Roc, les, per excel·lència, dels joves.

Sant Roc (cada 16 d’agost) “viu” en una capella armari a la plaça porticada del Mercat (“Sant Roc... estaràs molt divertit,/ però en totes estes festes/ no podràs dormir de nit”). El llegendari occità, paisà del Conqueridor, amb senyals d’iniciat i indicis de perfecte “bon home” càtar, incorpora a la processó una carnestoltenca “Dansa dels pelegrins”, ballada per infants, que dibuixen “caragols” i piquen la terra amb un fàl·lic bastó, ornat amb flors i cintes, al temps que reciten “relacions”

EL TEMPS

Pelegrins de Morella.

satíriques. El sant de Montpeller, advocat contra la pesta, empara la solar tauolatría, emmarcada per “cadafals”, festejada amb berenes de “cóc amb tomata i pernil”, ben regades d’eucarístic “préssec amb vi”, que ajuda a exhibir valentia, entre ritus de festeig, de pas al món adult i d’iniciació, sota la protecció d’un celestial vinater: “Sant Roc era molt devot,/ també, molt miraculós;/ anava a fer-se un got/ i se’n feia més de dos”.